

6. Закон України «Про загальну середню освіту», 13.05.1999.
7. Закон України «Про освіту», 23.05.1991.
8. Собко В. Болонський процес: питання вищої освіти і науки за спеціальністю «Бухгалтерський облік (контроль), аналіз і аудит» // Бухгалтерський облік і аудит: – 2004. – №6. – С. 25-30.
9. Вульфсон Б.Л. Стратегія розвитку образования на Западе на пороге XXI века. – Г.: Изд-во УРАО, 1999. – 208 с.
10. Сбруєва А. Болонський процес: пошуки шляхів підвищення конкурентоспроможності європейської вищої школи // Шлях освіти – 2002 – №2 –с. 18-21.
11. Кремень В. Філософія освіти XXI століття // Шлях освіти – 2003 – №2 – с. 2-5

УДК 378 . 4 . 09

Лешак Т.В.

**ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ У
ЛЬВОВІ УКРАЇНСЬКОГО ТАЄМНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (1920–25) НА ТЛІ
ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ПОЛЬСЬКОЇ ДЕРЖАВИ**

У статті розглядається ретроспективний погляд на розвиток на організаційні і дидактичні аспекти самоорганізації українців у сфері вищої освіти в умовах політико-культурної ізоляції.

Ретроспективний погляд на розвиток вищої освіти в Україні свідчить, що невід'ємне право людини на освіту незалежно від статі, суспільного статусу, етнічної і релігійної приналежності нерідко ставало жертвою суспільно-політичних та етнокультурних конфліктів і непорозумінь, а боротьба за це право переросла межі суто організаційного аспекту проблеми. Зокрема, українські (М. Кордуба, В. Мудрий, Б. Ступарик) та польські (Й. Драус, Д. Дринда, Б. Ячевський) дослідники, вивчаючи особливості освітнього середовища Польської держави у міжвоєнний період, звертали увагу насамперед на факти та явища етнополітичного і юридичного характеру. Не уникаючи їх, автор цієї статті має на меті проаналізувати організаційні і дидактичні аспекти самоорганізації українців у сфері вищої освіти в умовах політико-культурної ізоляції.

Розпад Австро-Угорської монархії, відновлення польської і тимчасово української національної державності, воєнні дії польсько-української війни помітно вплинули на статус Львівського університету, навчальний процес і наукову роботу. Після перемоги над українцями у 1919 р. польська окупаційна влада намагалася закріпити свої позиції у Львові. Одним із засобів реалізації цієї мети була протидія прагненням українців реалізовувати право свого народу на вищу освіту, і як наслідок – виховувати власну національну інтелігенцію. Поодинокі заяви урядовців про можливе заснування в майбутньому українського університету носили декларативний характер, оскільки виголошувалися для демонстрації Раді Послів Антанти атмосфери національної толерантності у Польській державі. Кінцевою метою цієї дипломатичної гри було міжнародне визнання юрисдикції над Галичиною Речі Посполитої [5].

До березня 1923 р. Галичина офіційно перебувала під юрисдикцією Ради Послів Антанти, однак польська влада відразу ж після розпаду Австро-Угорщини восени 1918 року включила її до правового поля своєї держави. Адміністрація університету беззастережно визнала зверхність польської державної влади. Через рік було затверджено нову назву закладу – Університет Яна Казимира у Львові [1; 2].

15 вересня 1920 р. вступив у дію Закон про вищі школи Другої Речі Посполитої, який надавав університетам обмежену автономію [7, С. 43]. Головним завданням вузів визнано "служіння науці та батьківщині, поширення найновіших досягнень науки, підготовку молоді до практичних професій". Зберігалася організація навчання за

німецьким освітнім зразком, що передбачав одночасну підготовку і майбутніх вчителів, і наукових фахівців [3]. Польська мова стала обов'язковою. До викладання допускалися лише викладачі, що склали присягу на вірність Речі Посполитій. У зв'язку з цим протягом після прийняття згаданого закону було звільнено з роботи всіх українських фахівців. Усунення українських вчених від науково-педагогічної роботи у державі та численні випадки дискримінації на національному ґрунті звели до мінімуму співпрацю українців і поляків у царині освіти і науки.

У 1922 р. вчені ради факультетів вперше скористались правом обмеження прийому студентів, так званим правилом "numerus clausus". У попередній період існував ліберальний принцип, суть якого зводилась до того, що кожен бажаючий міг навчатись в університеті, якщо володів дипломом про закінчення середньої освіти. Обмеження прийому мало на меті зменшити перевантаження навчальних аудиторій надмірною кількістю студентів і обмежити вступ до університету осіб непольської національності, зокрема, українців. Під час прийому перевага надавалась тим абітурієнтам, які відзначились громадянською працею на користь держави або закінчили середню школу з польською мовою викладання. Саме тому протягом перших післявоєнних років спостерігався значний наплив у ряди студентів ветеранів польської армії, які не були належним чином підготовлені до університетських студій, але, враховуючи пільги та полегшення, з радістю записувались на навчання. За кількістю студентів Львівський університет був одним з найбільших у Польщі: з 1919/20 до 1937/38 навч. року їхня кількість збільшилася з 2647 до 5026 осіб [6]. Водночас у цей період стало помітним значне зменшення кількості студентів українців та євреїв. Протягом усього міжвоєнного періоду Львівський університет імені Яна Казимира залишався виключно польською установою.

Не допускаючи українських вчених до викладання в Університеті Яна Казимира, чинилися також насильницькі перешкоди проведенню будь-яких українських систематичних наукових курсів. За умов повної ізоляції українців від легального академічного життя, чільними діячами Наукового товариства імені Т.Шевченка (далі – НТШ), Товариства українських наукових викладів ім. Петра Могили і Ставропігійського Інституту було прийнято рішення проводити такі заняття таємно. Восени 1919 р. у Львові силами згаданих товариств було започатковано українські університетські курси.

Станом на початок 1921 р. вони набрали наступних організаційних форм: діяло три факультети і 25 кафедр – 14 на філософському, 6 – на правничому і 5 – на медичному. На них навчався 101 студент, з яких на філософському факультеті – 27, на правничому – 61 і на медичному – 13 [4, С. 86–87].

У перших днях липня 1921 р. відбувся Краєвий студентський з'їзд, який зобов'язав усіх українських студентів бойкотувати польські університети і навчатися лише у власному університеті. Одночасно з цим з'їздом пройшло і засідання професорів університетських курсів. Члени цього засідання обрали сенат українського університету, деканів його підрозділів і ректора, яким став авторитетний вчений, голова НТШ Василь Щурат. Факультетів було утворено чотири: філософський, правничий, медичний і технічний, який у другому семестрі першого ж навчального року відокремився в українську Вищу технічну школу.

Незважаючи на негласність набору студентів і всілякі протидії з боку влади, спостерігався стрімкий наплив бажаючих навчатися в українському університеті. Для вступу необхідно було надати документи про закінчення класичної або реальної гімназії. Зарахування абітурієнтів розпочалося 15 вересня 1921 р. і проходило в умовах постійних міліцейських облав, арештів (у тому числі й ректора), обшуків та інших подібних дій польської влади [4, С. 91–93].

Протягом першого 1921/22 навч. р. в університеті навчалось 1258 студентів, з яких 235 – на філософському факультеті, 608 – на правничому, 185 – на медичному і 150 – на технічному. Решту становили вільні слухачі і т.зв. госпітанти, які не мали класичної

освіти для права навчання у вищій школі. Навчальний процес забезпечувало 58 кафедр (із врахуванням від'єднання технічного профілю), з яких 26 діяло на філософському факультеті, 22 – на правничому і 10 – на медичному. Студенти-медики навчалися у Львові лише протягом перших двох років, а для продовження здобуття освіти відряджалися закордон.

Восени 1922 р., на час польських парламентських виборів, було заарештовано більшу частину української галицької інтелігенції, що змусило тимчасово перервати університетський навчальний процес. Однак невдовзі вдалося його відновити і навіть збільшити число структурних підрозділів до 65. У 1922/23 навч. р. в таємному університеті навчалося 1014 студентів, з яких 324 – на філософському, 520 – на правничому і 170 – на медичному факультетах. Проспект наукових занять зимового семестру 1922/23 навч. р. передбачав викладання 139 навчальних курсів (відповідно, 89, 35 і 15 на філософському, правничому і медичному факультетах) [4, С. 101, 108–110].

Номенклатуру навчальних курсів Українського Таємного університету у Львові цікаво прослідкувати на прикладі викладання навчальних дисциплін педагогічного циклу. У структурі філософського факультету протягом всього часу його існування (1920–1925) функціонувала кафедра педагогіки. Ще під час проведення університетських курсів у 1920/21 навч.р. у "програмі наукових викладів Товариства ім. Петра Могили" значився лекційний курс "Основи виховання", який читав відомий галицький суспільний діяч і дослідник, професор Остап Макарушка в обсязі 3 години на тиждень.

Проспект навчальних занять кафедри у зимовому семестрі 1922/23 навч.р. був наступним (подано за стилем оригіналу):

1. Історія педагогіки від 18 в. – 2 год.
2. Семінар: твори Песталоцці – 1 год.
3. Найновіші педагогічні струї – 1 год [4, С. 107].

Як бачимо, левову частку змістового навантаження складали ретроспективні курси, однак певний обсяг часу присвячено було аналізу сучасних педагогічних течій. Серед форм навчання переважали лекції, хоча проводилися також і семінарські заняття – у меншій кількості годин. Зі зрозумілих причин педагогічної практики навчальною програмою передбачено не було.

Кожен академічний рік проходив у супроводі дедалі зростаючого тиску та безперервних переслідувань не лише професорів та студентів, а й тих українців, які не були причетними до функціонування таємного університету. Значна кількість студентів виїжджала закордон для продовження навчання у легальних умовах. Протягом 1923/24 і, особливо, 1924/25 навч. років фреквенція (чисельність студентів) Українського університету неухильно зменшувалася [4, С. 156].

Серед причин таких тенденцій, які призвели до повного припинення навчальних занять у 1925 р., були не лише переслідування польської влади. Випускники таємного університету могли влаштуватися на роботу лише в українські інституції і сфера їх діяльності була обмежена лише внутрішнім життям цих установ. Будь-яких офіційних стосунків з державними і приватними організаціями чи особами такі працівники проводити не могли, оскільки диплом українського університету на теренах Речі Посполитої не брався до уваги. Його визнавали тільки в університетах Праги, Відня і Грацу. У відповідь польська влада Таким чином, єдиним набутком свого навчання в українській вищій школі її випускник міг вважати здобуті знання і вміння.

Водночас, таємний університет у Львові протягом п'яти років був потужним осередком української академічної науки. Тут викладали такі видатні вчені як Кирило Студинський, Степан Белей, Василь Щурат, Філарет Колесса, Іларіон Свенціцький, Михайло Возняк, Іван Крип'якевич, Мирон Кордуба, Остап Макарушка та інші [5]. Функціонування університету засвідчило спроможність української інтелігенції навіть у нелегальних умовах сконцентрувати наявні ресурси задля реалізації права свого народу на вищу освіту.

Питання організації і ряд дидактичних аспектів функціонування вищого таємного навчального закладу українців у Львові потребують ще ґрунтовного вивчення. Без належного аналізу залишається широкий пласт архівних документів, які зберігаються у фондосховищах Львова та ряду країн Центральної Європи. Серед цих актів, зокрема, матеріали Канцелярії університету, перелік навчальних предметів, що викладалися, а також тексти лекцій, які чекають на своїх дослідників.

Література:

1. Державний архів Львівської області. Ф. 26. (Львівський університет). Оп. 7. Спр. 766.
2. ДАЛО. Ф. 26. Оп. 7, Спр. 793.
3. ДАЛО. Ф. 26. Оп. 7. Спр. 1067.
4. Мудрий В. Змагання за українські університети в Галичині. Львів. 1999. 194 с.
5. Ступарик Б. Шкільництво Галичини (1772-1939). Івано-Франківськ, 1994. 144 с.
6. Draus J. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie 1918–1946. Portret kresowej uczelni. Kraków. 2007. 328 s.
7. Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1920-1921 za rektoratu prof. d-ra Emanuela Macheka. Lwów, 1923. 65 s.

УДК 53(071)

Лумпиева Т.П., Волков А.Ф.

ОЦЕНКА ЗНАНИЙ ПО ФИЗИКЕ В УСЛОВИЯХ МОДУЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ

В статье описана система контроля и оценки знаний по физике в условиях модульной системы обучения.

Задача современных образовательных технологий – усиление фундаментальной подготовки, дающей обучаемому умение выделить в конкретном предмете базисную инвариантную часть его содержания, которую он сможет после осмысления использовать на новом уровне, при изучении других дисциплин, в процессе самообразования. Понятие базисного содержания дисциплины неразрывно связано с понятием учебного модуля, в котором базисные содержательные блоки логически связаны в систему.

Модуль – логически завершенная часть учебного материала, обязательно сопровождаемая контролем знаний и умений студентов [1]. Модули формируются на основе рабочей программы дисциплины. В нашем вузе для специальностей, изучающих физику в течение двух семестров, курс физики разбит на четыре модуля. В основу модульной интерпретации учебного курса положен принцип системности, предполагающий:

– системность содержания, т.е. то необходимое и достаточное знание (понятийная база), без которого ни дисциплина в целом, ни любой из ее модулей не могут существовать;

– чередование познавательной и учебно-профессиональной частей модуля, обеспечивающее алгоритм формирования познавательно-профессиональных умений и навыков;

– системность контроля, логически завершающего каждый модуль, приводящая к формированию способностей обучаемых трансформировать приобретенные навыки систематизации в профессиональные умения анализировать, систематизировать и прогнозировать инженерные решения.

Модульное обучение неразрывно связано с рейтинговой системой оценки знаний. Проверка знаний является важнейшим этапом процесса обучения, в ходе которого выясняются полнота и качество знаний студентов, пробелы и ошибки в их знаниях. При